

Klassieke Olympiaden 2019-2020

Pensum Grieks

Finale

Inleiding

In Sparta waren er altijd twee koningen. In 489 voor Chr. waren dat Kleomenes en Leutuchides. Zij begonnen een tweede oorlog tegen het eiland Aigina. De Aigineten wilden zich niet lang verzetten. Daarop kozen de Spartaanse koningen de tien rijkste en aanzienlijkste Aigineten als gijzelaars en gaven die in bewaring in Athene, van oudsher Aigina's grootste vijand. Dan sterft Kleomenes in 488.

“Toen de dood van Kleomenes de Aigineten ter ore kwam, stuurden zij een gezantschap naar Sparta om een klacht in te dienen tegen Leutuchides vanwege het feit dat hun landgenoten door de Atheners in hechtenis werden gehouden. De Spartanen stelden een gerechtelijk onderzoek in en kwamen tot de conclusie dat Leutuchides veel te eigenmachtig tegen de Aigineten was opgetreden. Het vonnis luidde dat hij aan Aigina moest worden uitgeleverd ter vergelding van de gevangenen in Athene. De Aigineten stonden op het punt hem af te voeren, toen een aanzienlijke Spartaan, Theasides, de zoon van Leoprepes, tussenbeide kwam. “Mannen van Aigina, wat zijn jullie van plan? Durven jullie de koning van Sparta zo mee te nemen? Hij is nu wel door zijn stadsgenoten aan jullie overhandigd, maar dat is in een opwelling van woede besloten. Kijk maar uit dat de Spartanen naderhand, wanneer jullie dit doorzetten, geen dood en verderf op jullie eiland zaaien.” Deze woorden maakten dat de Aigineten ervan afzagen Leutuchides als gevangene mee te voeren. Zij kwamen met hem overeen dat hij mee naar Athene zou gaan om daar hun mensen aan hen terug te bezorgen.”

(Vertaling H.L. van Dolen)

Tekst

- 1 Ὡς δὲ ἀπικόμενος Λευτυχίδης ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπαίτεε τὴν
παραθήκην, οἱ [δ'] Ἀθηναῖοι προφάσις εἶλκον οὐ βουλό-
μενοι ἀποδοῦναι, φάντες δύο σφέας ἐόντας βασιλέας παρα-
θέσθαι καὶ οὐ δικαιοῦν τῷ ἐτέρῳ ἄνευ τοῦ ἐτέρου ἀποδιδόναι·
- 5 οὐ φαμένων δὲ ἀποδώσειν τῶν Ἀθηναίων, ἔλεξέ σφι Λευτυ-
χίδης τάδε· ὦ Ἀθηναῖοι, ποιέετε μὲν ὀκότερα βούλεσθε
αὐτοί· καὶ γὰρ ἀποδιδόντες ποιέετε ὅσια καὶ μὴ ἀποδιδόντες
τὰ ἐναντία τούτων· ὀκοῖον μέντοι τι ἐν τῇ Σπάρτῃ συνηνείχθη
γενέσθαι περὶ παραθήκης, βούλομαι ὑμῖν εἶπαι. Λέγομεν
- 10 ἡμεῖς οἱ Σπαρτιῆται γενέσθαι ἐν τῇ Λακεδαίμονι κατὰ τρίτην
γενεὴν τὴν ἀπ' ἐμέο Γλαῦκον Ἐπικύδεος παῖδα. Τοῦτον τὸν
ἄνδρα φαμέν τά τε ἄλλα πάντα περιήκειν τὰ πρῶτα καὶ δὴ
καὶ ἀκούειν ἄριστα δικαιοσύνης πέρι πάντων ὅσοι τὴν Λακε-
δαίμονα τοῦτον τὸν χρόνον οἴκεον. Συνενενειχθῆναι δέ οἱ ἐν
- 15 χρόνῳ ἰκνευμένῳ τάδε λέγομεν, ἄνδρα Μιλήσιον ἀπικόμενον
ἐς Σπάρτην βούλεσθαι οἱ ἐλθεῖν ἐς λόγους, προῖσχύμενον
τοιάδε· Εἰμὶ μὲν Μιλήσιος, ἦκω δὲ τῆς σῆς, Γλαῦκε,
βουλόμενος δικαιοσύνης ἀπολαῦσαι. Ὡς γὰρ δὴ ἀνὰ πᾶσαν
μὲν τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ἐν δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην τῆς σῆς
- 20 δικαιοσύνης ἦν λόγος πολλός, ἐμεωυτῷ λόγους ἐδίδουν καὶ
ὅτι ἐπικίνδυνός ἐστι αἰεὶ κοτε ἢ Ἰωνίῃ, ἢ δὲ Πελοπόννησος

ἀσφαλέως ἰδρυμένη, καὶ διότι χρήματα οὐδαμὰ τοὺς αὐτοὺς
ἔστι ὄραν ἔχοντας. Ταῦτα τε ὧν ἐπιλεγομένῳ καὶ βουλευο-
μένῳ ἔδοξέ μοι τὰ ἡμίσεια πάσης τῆς οὐσίας ἐξαργυρώσαντα
25 θέσθαι παρὰ σέ, εἴ ἐξεπισταμένῳ ὡς μοι κείμενα ἔσται παρὰ
σοὶ σόα. Σὺ δὴ μοι καὶ τὰ χρήματα δέξαι καὶ τάδε [τὰ]
σύμβολα σῶζε λαβών· ὃς δ' ἂν ἔχων ταῦτα ἀπαιτέη, τούτῳ
ἀποδοῦναι. Ὁ μὲν δὴ ἀπὸ Μιλήτου ἦκων ξεῖνος τοσαῦτα
ἔλεξε, Γλαῦκος δὲ ἐδέξατο τὴν παραθήκην ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ
30 λόγῳ. Χρόνου δὲ πολλοῦ διελθόντος ἦλθον ἐς Σπάρτην
τούτου τοῦ παραθεμένου τὰ χρήματα οἱ παῖδες, ἐλθόντες δὲ
ἐς λόγους τῷ Γλαύκῳ καὶ ἀποδεικνύντες τὰ σύμβολα ἀπαίτεον
τὰ χρήματα. Ὁ δὲ διωθέετο ἀντυποκρινόμενος τοιάδε· Οὔτε
μέμνημαι τὸ πρῆγμα οὔτε με περιφέρει οὐδὲν εἰδέναι τούτων
35 τῶν ὑμεῖς λέγετε, βούλομαι δὲ ἀναμνησθεῖς ποιέειν πᾶν τὸ
δίκαιον, καὶ γὰρ εἴ ἔλαβον, ὀρθῶς ἀποδοῦναι, καὶ εἴ γε ἀρχὴν
μὴ ἔλαβον, νόμοισι τοῖσι Ἑλλήνων χρήσομαι ἐς ὑμέας.
Ταῦτα ὧν ὑμῖν ἀναβάλλομαι κυρώσειν ἐς τέταρτον μῆνα
ἀπὸ τοῦδε. Οἱ μὲν δὴ Μιλήσιοι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπ-
40 ἀλλάσσοντο ὡς ἀπεστερημένοι τῶν χρημάτων, Γλαῦκος δὲ
ἐπορεύετο ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ. Ἐπειρω-
τῶντα δὲ αὐτὸν τὸ χρηστήριον εἰ ὄρκῳ τὰ χρήματα λήισηται,
ἢ Πυθίῃ μετέρχεται τοισίδε τοῖσι ἔπεσι·

Γλαῦκ' Ἐπικυδείδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὔτω
45 ὄρκῳ νικῆσαι καὶ χρήματα ληίσασθαι.
Ἵμνυ, ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὖορκον μένει ἄνδρα,
ἀλλ' Ὀρκου πάϊς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἐπι χεῖρες
οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰς ὃ κε πᾶσαν
συμμάρψας ὀλέση γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα.
50 Ἄνδρος δ' εὖορκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος συγγνώμην τὸν θεὸν παραιτέετο
αὐτῷ ἴσχειν τῶν ῥηθέντων. Ἡ δὲ Πυθίη ἔφη τὸ πειρηθῆναι
τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ποιῆσαι ἴσον δύνασθαι. Γλαῦκος μὲν δὴ
μεταπεμπάμενος τοὺς Μιλησίους ξείνους ἀποδιδοῖ σφι τὰ
55 χρήματα. Τοῦ δὲ εἵνεκα ὁ λόγος ὅδε, ὃ Ἀθηναῖοι, ὀρμήθη
λέγεσθαι ἐς ὑμέας, εἰρήσεται· Γλαύκου νῦν οὔτε τι ἀπόγονον
ἐστὶ οὐδὲν οὔτ' ἰστίη οὐδεμία νομιζομένη εἶναι Γλαύκου,
ἐκτέτριπταί τε πρόρριζος ἐκ Σπάρτης. Οὔτω ἀγαθὸν μηδὲ
διανοέεσθαι περὶ παραθήκης ἄλλο γε ἢ ἀπαιτεόντων ἀπο-
60 διδόναι. Λευτυχίδης μὲν εἶπας ταῦτα, ὥς οἱ οὐδὲ οὔτως
ἐσήκουον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπαλλάσσετο.

Aantekeningen

1	ἀπικόμενος ἐς ἀπαίτεε	(A4 ¹) (E4) (A3, D1)
2	ἢ παραθήκη [...] ἢ πρόφασις προφάσις ἔλκω	onderpand, gijzelaar <i>deze haken geven aan dat het woord wel in de handschriften staat, maar volgens de uitgever eruit moet</i> excuus, uitvlucht (B5) (erbij) slepen, halen
3	δύο σφέας έόντας	bij (έόντας) βασιλέας (C2) (D3)
3-4	παρατίθεμαι	ter bewaring geven, toevertrouwen
4	δικαιοῦν	<i>inf. praes. act. van</i> δικαιόω – (iets) rechtvaardig vinden
5	σφι	(C2); <i>ondanks de gen. abs. wordt hier ook nog een dativus gebruikt bij</i> ἔλεξε
6	ποιέετε όκότερα	(A3) (E3)
8	όκοιον συνηνείχθη συμφέρομαι	(E3) <i>ind. aor. 3 ev. pas. van</i> συμφέρω het toeval wil, het treft zo (dat)
9	εἶπαι	= εἶπεῖν
10	οἱ Σπαρτιῆται ἢ Λακεδαίμων, -μονος κατά + acc. τρίτος	Spartanen (A1) Lakedaimoon, Sparta omstreeks de tijd van, tijdens derde (<i>inclusief gerekend</i>)
11	ἢ γενεά ἐμέο Ἐπικύδεος	generatie (A1) = ἐμοῦ (A3) (B4)
12	τὰ ἄλλα πάντα περιήκω	<i>acc. van</i> betrekking bereiken, verkrijgen
13	ἀκούω ἄριστα + gen. δικαιοσύνης περί	een zeer goede naam hebben bij = περί δικαιοσύνης
14	τοῦτον τὸν χρόνον οἶκεον συνενειχθῆναι οἱ	<i>bijw. bep. van tijdsduur</i> (A3, D1) <i>inf. aor. pas. van</i> συμφέρω (<i>zie regel 8</i>) (C2)
15	ἰκνευμένω	(A3)

¹ Een hoofdletter met een getal, zoals in dit geval A4, verwijst naar het taaleigen van Herodotus in het pensum van de tweede ronde.

	ἰκνεύμενος τάδε Μιλήσιος	door het lot gewild <i>uiteengezet in de ACI vanaf ἄνδρα</i> uit Milete (<i>havenstad aan de westkust</i> <i>van het huidige Turkije</i>)
16	ἐς λόγους ἐλθεῖν + <i>dat.</i> προῖσχομαι	tot een gesprek komen met naar voren brengen
18	ἀπολαύω + <i>gen.</i> ὡς ἀνά + <i>acc.</i>	profiteren van aangezien verspreid over, overal in
19	ἢ ἄλλη Ἑλλάς ἐν περί + <i>acc.</i> ἢ Ἴωνίη	de rest van Griekenland daarbij (E5) rondom (iets), in (iets) rond lonië (<i>landstreek in het westen van het</i> <i>huidige Turkije</i>)
20	ἐστι λόγος + <i>gen.</i> πολλός ἐμεωτῶ ἐμαυτῶ λόγους δίδωμι	er wordt gesproken over (B6) = ἐμαυτῶ zich rekenschap geven, zich realiseren
21	ἐπικίνδυνος κοτε	in gevaar, onveilig (E3)
22	ἰδρυμένη διότι χρήματα οὐδαμά τοὺς αὐτοὺς	<i>ptc. perf. pas van ἰδρύω</i> – vestigen = ὅτι <i>lijdend voorwerp van ἔχοντας</i> (r.23) nooit <i>subjectsaccusativus van de AcP met</i> <i>ἔχοντας</i>
23	ἔστι + <i>inf.</i> ὧν ἐπιλέγομαι	het is mogelijk (te) (E1) bedenken
24	τὰ ἡμίσεια ἢ οὐσία ἐξαργυρώσαντα	de helft bezit, vermogen <i>ptc. aor. act. acc. ev. van ἐξαργυρώω</i> – verzilveren
25	(παρα)τίθεμαι ὧς	ter bewaring geven dat (<i>hier met accent omdat er een woord</i> <i>zonder accent volgt</i>)
26	σόος (= σῶς) δέξαι	veilig <i>imperat. aor. ev. med. van δέχομαι</i>
27	τὸ σύμβολον	herkenningsteken
27, 28	ἀπαιτέη, ἀποδοῦναι	<i>vul als lijd. voorw. aan: τὰ χρήματα</i>
28	ἀποδοῦναι ξείνος	<i>inf. i.p.v. imperat.</i> = ξένος
29	εἰρημένος	<i>ptc. perf. pas. van λέγω</i>
30	διέρχομαι	ertussen komen, verstrijken

31-32	ἐλθόντες ἐς λόγους	zie regel 16
33	διωθέομαι ἀνθυποκρίνομαι	van zich afstoten, afschepen (ertegenin) antwoorden (A4)
34	μémνημαι (perf.) περιφέρω	ik herinner mij <i>hier</i> : ertoe brengen
35	τῶν	(C4); lees: ᾶ
36	ἀποδοῦναι εἶ γε	<i>vul aan</i> : βούλομαι voor het accent zie regel 25
36-37	ἀρχὴν μή	helemaal niet
37	νόμοισι τοῖσι ὑμέας	(B3) = ὑμᾶς
38	ἀναβάλλομαι κυρώω, fut. κυρώσω ὁ μείς, μήνος	uitstellen bekrachten, besluiten maand
39	συμφορὴν ποιέομαι ἀπαλλάσσομαι	(iets) een ramp vinden, wanhopig zijn weggaan
40	ἀποστερέω, perf. pas. ἀπεστέρημαι (+ gen.)	beroven (van)
41-42	ἐπειρωτάω = ἐπερωτάω	vragen
42	ὁ ὄρκος ληϊζομαι ληϊσηται	eed buitmaken <i>coniunctivus futuralis</i> zonder ᾶν
43	ἡ Πυθίη μετέρχομαι τοισίδε	Pythia (<i>priesteres van Apollo in Delfi</i>) <i>hier</i> : berispen = τοίσιδε
44	Ἐπικυδείδης τὸ αὐτίκα κέρδιον (<i>vul aan</i> : ἐστι)	zoon van Epikudes voor nu meteen, voor het ogenblik nu het is voordeliger
45	ληϊσασθαι	<i>inf. aor. med. van ληϊζομαι (zie regel 42)</i>
46	ὄμνυμι εὖορκος	zweren trouw aan zijn eed
47	παῖς ἐπι (= ἐπεισι)	= παῖς zijn aan/op/bij
48	κραιπνός μετέρχομαι εἰς ὃ κε	snel najagen, zoeken totdat = ᾶν
49	συμμάρπτω ὄλλυμι, aor. ὄλεσα ἡ γενεή	tegelijk grijpen vernietigen geslacht
50	μετόπισθεν ἀμείνων	later <i>vul aan</i> : ἐστι

51	ἡ συγγνώμη παραιτέομαι + <i>acc.</i> + <i>inf.</i>	vergiffenis, begrip iemand smeken om te
52	ἴσχω	= ἔχω
53	δύναμαι	gelijk zijn aan, betekenen
54	ἀποδίδοι	= ἀποδίδωσι
55	τοῦ ὀρμάομαι	(C4) zich in beweging zetten, beginnen
56	ὕμέας εἰρήσεται ἀπόγονος	= ὕμας <i>ind. fut. 3 ev. pas. van λέγω</i> afstammend
57	ἡ ἰστίη (= ἐστία)	huis, familie
58	ἐκτέτριπται πρόρριζος ἀγαθὸν	<i>ind. perf. 3 ev. pas. van ἐκτρίβω</i> – uitwissen, uitroeien (<i>onderwerp is Glaukos</i>) met wortel en al, geheel-en-al <i>vul aan: ἐστι</i>
59	ἀπαιτεόντων	<i>vul aan: τινων/τῶν παραθεμένων</i>
60	εἶπας ὥς	= εἰπὼν <i>voor het accent zie regel 25</i>

Commentaar

regel 3 φάντες

Er zit een kern van waarheid in het standpunt van de Atheners: wat de twee Spartaanse koningen gezamenlijk hebben gedaan, kan niet door één van hen ongedaan worden gemaakt. De ware reden van de weigering van Athene is de wens om door het behoud van de gijzelaars de vijandige gezindheid van Aegina te kunnen intomen.

regel 6

Het mooie verhaal van Glaukos, met zijn hoge moraal, klinkt vreemd uit de mond van een man die koning geworden was door omkoping van de priester(e)s in Delfi en die zelf later ook corrupt is gebleken. Desondanks en ondanks het feit dat de situatie van Glaukos niet volstrekt vergelijkbaar is met die van de Atheners, wil Herodotos ons dit verhaal niet onthouden.

regel 10-11 κατὰ τρίτην γενεήν

Twee generaties eerder valt rond 550 v.Chr., de tijd van Kroisos en Kuros. In die tijd waren er interne problemen in Milete. Deze vrij nauwkeurige tijdsbepaling pleit voor de historiciteit van de persoon Glaukos, evenals de naam van zijn vader.

regel 15 ἰκνευμένω

Letterlijk: “de naar hem komende tijd” dat wil zeggen de door het lot bepaalde tot hem komende tijd. De zo dramatisch aflopende gebeurtenissen moeten toegeschreven worden aan het lot en kunnen niet zomaar toeval zijn.

regel 22-23

De wisselvalligheid in het menselijk leven is een terugkerende gedachte in het werk van Herodotos. Zo schrijft hij in boek I, caput 5: “Want wat ooit groot is geweest, is vaak klein geworden en wat indertijd klein was, blijkt nu groot. Uit ervaring weet ik dat het menselijk geluk onbestendig is.” (vertaling van H.L. van Dolen)

regel 24 ἐξαργυρώσαντα

Na ἔδοξέ μοι gaat de zin verder alsof een *ACI* volgt. Daarom wordt de accusativus ἐξαργυρώσαντα gebruikt, hoewel het eigenlijk zou moeten congrueren met μοι. Het participium ἐξεπισταμένω staat weer wel in de dativus.

regel 26 δέξαι

Er is geen sprake van rente of bewaarloon, net zo min van een contract. Het deponeren berust op vertrouwen.

regel 27 σύμβολα

Een munt, penning, sieraad of iets anders wordt in tweeën gebroken en elk van beide partijen behoudt de helft: τάδε (regel 26) duidt de helft aan die Glaukos krijgt, ταῦτα de helft die de man uit Milete bewaart.

regel 36 νόμοισι

De voor Grieken geldende gebruiken, zowel door Sparta als door de Ioniërs in acht genomen. Glaukos zal in het openbaar en rechtsgeldig onder ede verklaren dat hij niets in bewaring heeft gekregen.

regel 45 νικῆσαι

Namelijk in een rechtszaak.

regel 47 Ὀρκου πάϊς

Bedoeld wordt de wreker van de meineed die hem zal straffen.

regel 50

Deze regel is een citaat uit Hesiodos' werk *Werken en dagen* (Ἔργα καὶ Ἡμέραι). De straf van de vernietiging van een familie is voor Hesiodos de meest vreeswekkende, omdat dan de gestorven voorouders niet meer de eerbewijzen krijgen waarop ze recht hebben, omdat dan niet meer aan de goden geofferd zal

worden en omdat de haard dan zonder vuur zal blijven. Bestrafing van het individu in het leven na de dood is een later idee.

regel 52 τὸ πειρηθῆναι

Dit element past eigenlijk niet in het geval van de Atheners en als Leutuchides bedoeling en daad als even gevaarlijk wil voorstellen, schiet hij zijn doel voorbij, omdat de bedoeling van de Atheners al duidelijk is gebleken en zij wel degelijk een argument hebben voor hun weigering.

regel 60-61

Herodotos vertelt verder niets over het lot van de gijzelaars; werden zij ingeruild tegen de krijgsgevangenen die Aegina later maakte in de strijd tegen Athene of vrijgelaten in 481 toen de Grieken hun onderlinge ruzies tijdelijk opgaven in verband met de dreiging uit Perzië?

Over Leutuchides vermeldt Herodotos verder dat hij in 479 aanvoerder was in de slag bij Salamis. Later voerde hij namens Sparta oorlog in Thessalië, vermoedelijk in 476. Daarbij werd hij omgekocht, vervolgens betrapt en veroordeeld. Hij vluchtte naar Tegea waar hij gestorven is.